

СОРТИМЕНТ І СТАН ВИРОБНИЦТВА ПЛОДІВ ВИНОГРАДУ В УКРАЇНІ

Гуляк Ю.О.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Андрусик Ю.Ю.,

к.с.-г.н., доцент кафедри садівництва,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Протягом усієї історії розвитку виноградарства та виноробства в Україні спостерігалися чергування періодів процвітання та спаду. Аналіз змін у площах виноградників за 110 років (з 1913 по 2023 рік) підтвердив, що на початку 70-х років минулого століття виноградники досягли своєї максимальної розповсюженості

До цього часу площа виноградників зменшилася більш ніж в 10 разів, з 397,1 тис. га до 39,1 тис. га, і ця тенденція продовжується. Аналогічний тренд спостерігається і у динаміці валового виробництва виноградних плодів.

Виноградні плантації України промислового масштабу розташовані на півдні країни, в Одеській, Херсонській, Миколаївській, Запорізькій областях та на Закарпатті. Приблизно 60% площ виноградників знаходяться в зоні укривного виноградарства, де використовується щеплення для створення культури. Лише на піщаних ґрунтах Херсонщини, в районах Цюрупинського і Каховського, можлива вирощування винограду за допомогою кореневласної культури.

У 2020 році загальна площа виноградних насаджень у плодоносному віці в Україні складала 24,5 тис. га на сільськогосподарських підприємствах та 12,7 тис. га у господарствах населення. Валовий збір для цих категорій господарств становив відповідно 98,7 та 182,3 тис. тон. Однак у період з

2017 по 2020 роки загальна площа виноградних насаджень у господарствах населення залишалася стабільною, а в сільськогосподарських підприємствах зменшилася на 14%. Урожайність для обох категорій в середньому за роками становила $15,4 \pm 2,0$ тон і $6,8 \pm 2,7$ тон на гектар відповідно. Ці дані свідчать про те, що приватні та фермерські господарства є ефективною формою організації виробництва винограду.

Ураховуючи велику розрідженість існуючих насаджень, особливо старих (20,0–34,6% від загальної площі), і наявність у їхній структурі елементів зі строками експлуатації, що перевищені (в середньому в Україні 15–20%), встановлення нових насаджень стає ключовим чинником збільшення ефективності галузі виноградарства. Площі нових виноградних насаджень в Україні у 2017, 2018 і 2019 роках становили відповідно 297, 527 та 272 гектари, що разом з молодими насадженнями складає 5,7–6,5% від загальної площі, тоді як рекомендоване співвідношення молодих виноградників складає до 20%. Наприклад, у 2007 році нові насадження винограду становили 5 800 гектарів, у 2008 – 5 100 гектарів (30% від загальної площі виноградників). Загалом, близько 90% всіх нових насаджень винограду проведено у трьох областях України: Миколаївській, Одеській та Закарпатській. За попередніми даними державної служби статистики України у 2020 році встановлено 5,1 гектара виноградних насаджень.

Незважаючи на зменшення площ виноградників, валовий збір винограду спостерігає тенденцію до збільшення завдяки підвищенню врожайності. У 2018 році врожайність в середньому становила 11,5 тон на гектар, що удвічі більше, ніж у 2000 році.

Наприклад, у Франції та Італії вважають, що нормальною вважається врожайність 35–40 тонн на гектар (вони займають перше та друге місця у світі за виноробними регіонами). Потенціал урожайності основних сортів винограду на півдні України реалізується лише на 25–40 % у порівнянні з

потенційно можливою (25,0–35,0 тонн на гектар). Це можна пояснити, по-перше, низькою якістю садивного матеріалу вітчизняного виробництва, а по-друге, використанням імпортованих саджанців, переважно клонів сортів, які в Україні не вивчалися і, очевидно, не відповідають ґрунтово-кліматичним умовам країни. На рівень урожайності виноградників в Україні також впливають критично низькі для вічок більшості європейських сортів температури (-18...-20°C), які на півдні України спостерігаються кожні два–три роки з 10, та недостатня кількість опадів. Так, виноградники на півдні в середньому п'ять–шість років з кожних десяти потерпають від посухи. На сьогодні лише близько 20 % загальної площі насаджень є зрошуваними.

На цьому етапі виноградного розсадництва недоліком є виробництво вітчизняного сертифікованого матеріалу. З 66 виноградних розсадників, які існували у 1981 році, на даний момент продуктивно працюють лише близько 10. Серед них найвідоміші - агрофірма "Білозерський" та "Придунайський". Створення високопродуктивних насаджень, за думкою В.С. Чіснікова та інших, можливе лише на основі виділення та закладання базових маточників винограду вітчизняними клонами підщепних, технічних і столових сортів, які пристосовані до місцевих умов. У ННЦ "ІВІВ ім. В.Є. Таїрова" з 70-х років минулого століття проведено багаторічні дослідження з клонової селекції винограду, за результатами яких рекомендовано для прискореного розмноження на сертифікованій основі майже 90 перспективних клонів, 17 технічних, 12 столових та шість підщепних сортів винограду. Ці клони відповідають міжнародним стандартам якості, мають гарантії сортової та клонової достовірності, і є вільними від шкідливої вірусної і бактеріальної інфекції.

В Україні існують значні потужності у виноробній галузі, що дозволяють переробляти протягом сезону понад 800 тисяч тонн винограду. Проте на сьогодні ці потужності використовуються лише на 15–20%. 96%

виноробної галузі розташовані у трьох областях: Одеській (67%), Миколаївській (17%), та Херсонській (12%) [1].

У виноградних культурах України поширені такі сорти столового винограду: 'Шасла Біла', 'Шасла Рожева', 'Карабурну', 'Мускат гамбургський', 'Шабаш', 'Кардинал', 'Чауш Білий', 'Перлина Саба', 'Ранній Магарача', 'Молдова', 'Італія' та інші. Також активно досліджуються та впроваджуються в виробництво нові сорти винограду, такі як 'Голубок', 'Сапераві ранній', 'Фіолетовий ранній', 'Антеї', 'Подарок Магарача', 'Мускат янтарний', 'Таврія' та інші.

В Одеській області основний акцент у виноградарстві робиться на вирощуванні технічних сортів, придатних для виробництва столових, кріплених, десертних, ігристих вин, а також коньячних виноматеріалів. У Херсонській області вирощуються як столові, так і технічні сорти винограду, зокрема 'Совіньон зелений', 'Рислінг рейнський', 'Каберне Совіньон', придатні для виготовлення столових, напівсухих, напівсолодких вин, а також коньячних матеріалів. У Миколаївській області вирощуються переважно технічні сорти винограду, такі як 'Рислінг рейнський', 'Фетяска', 'Ркацителі' та інші. В Закарпатській області вирощуються столові і десертні сорти винограду, такі як 'Трамінер рожевий', 'Фетяска', 'Рислінг італійський', 'Леанка', 'Гарс Левелю', 'Фурмінт' та інші [2].

Поточний стан виноградарсько-виноробної галузі України характеризується декількома ключовими аспектами: необхідність поліпшення сортового та вікового складу виноградних насаджень; обсяги виробництва не відповідають потребам; потенціал урожайності сортів не використовується повністю; нестача фінансових ресурсів та інвестицій; відсутність повної та сучасної інформації про площі, сортовий склад, продуктивність та напрями використання врожаю. Раціональним шляхом вирішення цих проблем є розробка комплексу заходів, спрямованих на

підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та європейському ринках. Це включає в себе створення ефективної системи державної підтримки, впровадження інноваційно-інтенсивних технологій для збільшення виробничої ефективності шляхом підвищення врожайності та якості продукції, розширення площ та ареалу вирощування нових, адаптованих до місцевих умов високоякісних сортів винограду, відновлення виноградних розсадників, закладання насаджень сертифікованим садивним матеріалом та створення бренду "Українське вино".

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Vasylenko, O., Kondratenko, T., Havryliuk, O., Andrusyk, Y., Kutovenko, V., Dmytrenko, Y., Grevtseva, N. & Marchyshyna, Y. (2021). The study of the productivity potential of grape varieties according to the indicators of functional activity of leaves. *Potravinarstvo Slovak Journal of Food Sciences* 15, 639–647. DOI: <https://doi.org/10.5219/1638>
2. Галузева програма розвитку виноградарства та виноробства України на період до 2025 року : Наказ Міністерства аграрної політики України та УААН від 21.07.2008 р. № 444/74 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0444555-08#Text>

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ҐРУНТОВИХ І РОСЛИННИХ
РЕСУРСІВ ТА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА КРАЇНИ»**

м. Київ, 20–21 червня 2024 року

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ҐРУНТОВИХ І РОСЛИННИХ РЕСУРСІВ
ТА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА КРАЇНИ» (м. Київ, 20–21 червня 2024 року)
НУБІП України, 2024. 222 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

–Тонха О.Л., проректор з науково-педагогічної роботи, голова організаційного комітету;

–Літвінов Д.В., директор НДІ рослинництва та ґрунтознавства, професор кафедри агрохімії та якості продукції рослинництва ім. О.І. Душечкіна, співголова організаційного комітету;

–Ткаченко М.А., директор ННЦ «Інститут землеробства НААН» (за згодою);

– Паламарчук Р.П., в.о. директора Державної установи «Інститут охорони ґрунтів України» (за згодою);

–Корнієнко В.І., директор УЛЯБП АПК НУБіП України

–Kashtanova Olena, Prof. Anhalt University of Applied Sciences, Germany (за згодою);

–Kutcher Randy, Prof. Saskatchewan University (за згодою);

–Jean Jong, Prof. Swedish University of Agricultural Sciences (за згодою);

–Ghaley Bhim, PhD. Prof Copenhagen University (за згодою);

–Sahar Azarkamand PhD. Researcher UNESCO Chair in Life Cycle and Climate Change (за згодою);

–Гаврилюк О.С., заступник декана агробіологічного факультету, доцент кафедри садівництва ім. проф. В.Л. Симиренка, секретар оргкомітету.

Члени організаційного комітету:

– Бикін А.В., завідувач кафедри агрохімії та якості продукції рослинництва ім. О.І. Душечкіна;

– Забалуєв В.О., завідувач кафедри ґрунтознавства та охорони ґрунтів ім. проф. М.К. Шикучи;

– Завгородній В.М., заступник декана агробіологічного факультету, доцент кафедри технології зберігання, переробки і стандартизації продукції рослинництва ім. проф. Б.В. Лесика;

- Каленська С.М., завідувач кафедри рослинництва
- Коваленко В.П., декан агробіологічного факультету, професор кафедри рослинництва;
- Мазур Б.М., завідувач кафедри садівництва ім. проф. В. Л. Симиренка, кандидат сільськогосподарських наук, доцент;
- Макарчук О.С., завідувач кафедри генетики, селекції і насінництва ім. проф. М. О. Зеленського;
- Подпрятів Г.І., завідувач кафедри технології зберігання, переробки і стандартизації продукції рослинництва ім. проф. Б. В. Лесика;
- Танчик С.П., завідувач кафедри землеробства та гербології;
- Федосій І.О., завідувач кафедри овочівництва і закритого ґрунту;

Редактори випуску:

- **Літвінов Д.В.**, директор НДІ рослинництва та ґрунтознавства, професор кафедри агрохімії та якості продукції рослинництва ім. О.І. Душечкіна, співголова організаційного комітету;
- **Гаврилюк О.С.**, заступник декана агробіологічного факультету, доцент кафедри садівництва ім. проф. В.Л. Симиренка, секретар оргкомітету.